Thai Social Science Journal **Original Article**

Received: 23 January 2026 Revised: 2 February 2026 Accepted:16 February 2026

ระเบียงมนุษยธรรม ทางออกใหม่ในการแก้ไขวิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรม

Humanitarian Corridors a New Approach To Addressing Humanitarian Crises

พระสมพร นามอินทร์[1]

Phrasomporn name-in

ชาตรี สุขสบาย [2]

Chatree Suksabay

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและพลวัตของ “ระเบียงมนุษยธรรม” (Humanitarian Corridors) ในฐานะกลไกเชิงยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ที่ซับซ้อน โดยก้าวข้ามการพรรณนาปรากฏการณ์สู่การสังเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและหลักมนุษยธรรม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ระเบียงมนุษยธรรมมิใช่เพียงเส้นทางขนส่ง แต่เป็นพื้นที่ต่อรองระหว่าง “อธิปไตยของรัฐ” และ “สิทธิมนุษยชน” การนำระเบียงมนุษยธรรมมาประยุกต์ใช้ในบริบทภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Natural Disasters) ควบคู่กับบริบทความขัดแย้งทางอาวุธ สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของนิยามที่ขยายขอบเขตสู่ “ระเบียงโลจิสติกส์เพื่อมนุษยธรรม” บทความนี้ยังพบว่า ความล้มเหลวในกรณีศึกษาซีเรียและโรฮิงจาเกิดจากปัญหาการเมืองเรื่องความช่วยเหลือ (Politicization of Aid) ที่รัฐมองความช่วยเหลือเป็นภัยคุกคามความมั่นคง ในขณะที่ปัจจัยความสำเร็จในกรณีศึกษาอื่นขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจากมาตรการฉุกเฉินชั่วคราวสู่ “ความเชื่อมโยงระหว่างมนุษยธรรมและการพัฒนา” (Humanitarian-Development Nexus) เพื่อให้โครงสร้างของระเบียงมนุษยธรรมกลายเป็นรากฐานของการฟื้นฟูชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ระเบียงมนุษยธรรม, วิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรม, เทคโนโลยีเพื่อมนุษยธรรม,ความยั่งยืนของการช่วยเหลือ

---

[1] นักวิชาการอิสระ,Independent Scholar Thailand

[2] คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, Faculty Of Social Sciences Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, E-mail: Namein33@gmail.com. Tel.0826498026

Abstract

This article analyzes the dynamics of "Humanitarian Corridors" as a strategic mechanism for addressing complex crises, moving beyond descriptive accounts to a critical synthesis based on International Relations theories and humanitarian principles. The study argues that humanitarian corridors are not merely logistical routes but contested spaces negotiating between state sovereignty and human rights. By examining the application of these corridors in both armed conflicts and natural disasters, the article highlights a conceptual expansion towards "Humanitarian Logistics Corridors." The analysis reveals that failures in cases like Syria and the Rohingya crisis stem from the "politicization of aid," where sovereign states perceive humanitarian access as a security threat. Conversely, success in other contexts relies on integrating technologies such as GIS and AI for decision-making support. Finally, the article proposes shifting focus from temporary emergency measures to the "Humanitarian-Development Nexus," ensuring that the infrastructure established for corridors serves as a foundation for long-term community resilience and sustainable recovery.

Keyword: Humanitarian Corridors, Humanitarian Crises, Humanitarian Technology, Sustainable Humanitarian Aid\

1. บทนำ

ในบริบทร่วมสมัย วิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรมมีลักษณะที่ซับซ้อนและรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความไม่สงบทางสังคม ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรในจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อชุมชนต่าง ๆ ให้ประสบกับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นทั้งในด้านการขาดแคลนทรัพยากรพื้นฐานและการเข้าถึงบริการที่มีข้อจำกัด ในบริบทของวิกฤตการณ์เหล่านี้ การพัฒนา "ระเบียงมนุษยธรรม" จึงเป็นทางเลือกเชิงนโยบายที่มีความสำคัญสำหรับการตอบสนองต่อสถานการณ์ดังกล่าว

ระเบียงมนุษยธรรมหมายถึง เส้นทางหรือกลไกที่ได้รับการออกแบบเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมอย่างรวดเร็วและปลอดภัยแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้ง ภัยพิบัติธรรมชาติหรือการแพร่ระบาดของโรค โดยเน้นการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศ และภาคเอกชน เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Barnett, M. N. 2013) ในทางทฤษฎีกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law: IHL) คำว่า "ระเบียงมนุษยธรรม" มักถูกจำกัดความเฉพาะในบริบทของความขัดแย้งทางอาวุธที่ต้องมีการเจรจาหยุดยิงชั่วคราว อย่างไรก็ตาม บทความนี้เสนอให้ขยายกรอบแนวคิด (Conceptual Stretching) ครอบคลุมถึง "ภัยพิบัติทางธรรมชาติ" โดยนิยามในลักษณะของ "ระเบียงโลจิสติกส์เพื่อมนุษยธรรม" (Humanitarian Logistics

Corridors) ซึ่งแม้จะไม่มีมิติของการหยุดยิง แต่มีองค์ประกอบร่วมที่สำคัญคือ "การเจรจาเปิดพื้นที่" (Access Negotiation) และ "การคุ้มครองความปลอดภัยในการส่งมอบความช่วยเหลือ" ท่ามกลางข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและภูมิศาสตร์ การเปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้งสองบริบท (ยูเครนและน้ำท่วมปี 2554) จึงจะช่วยให้เห็นพลวัตของการจัดการพื้นที่วิกฤตที่กว้างขวางและครอบคลุมยิ่งขึ้น (พระสมพร นามอินทร์, 2567) ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ระเบียงมนุษยธรรมในเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ประเทศไทย พ.ศ. 2554 และวิกฤตการณ์ยูเครน พ.ศ. 2565 แสดงให้เห็นถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) รวมถึงการร่วมมือข้ามภาคส่วนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการช่วยเหลือ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554) การพัฒนาและการนำเสนอระเบียงมนุษยธรรมจึงเป็นโอกาสในการแก้ไขปัญหาด้านมนุษยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ลี้ภัยได้รับการคุกคามจากความรุนแรงและภัยธรรมชาติ ตามที่ (ทศพล อัครพงษ์ไพบูลย์และคณะ,2563) ได้กล่าวถึงบทบาทของเทคโนโลยีในการบรรเทาภัยพิบัติ โดยเฉพาะการนำข้อมูลทางภูมิศาสตร์และปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการติดตามและประเมินสถานการณ์ ความแม่นยำและความรวดเร็วในการนำข้อมูลเข้าใช้งานสามารถสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจที่มีประสิทธิผล และเป็นตัวกระตุ้นในการสร้างความร่วมมือที่จำเป็นระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรไม่แสวงหากำไร

บทความวิชาการนี้ศึกษาประเด็นความสำคัญและความเร่งด่วนในการจัดการกับวิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรมในปัจจุบัน ซึ่งแนวทางการแก้ไขที่มีอยู่ในขณะนี้ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่ประสบภัยได้อย่างเพียงพอ การพัฒนาและการใช้ระเบียงมนุษยธรรมจึงมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้การช่วยเหลือมีความเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ความคาดหวังจากการศึกษานี้คือการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการสร้างระเบียงมนุษยธรรมในฐานะกลไกช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อให้การดำเนินการช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยมีความทั่วถึงและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เป้าหมายสำคัญคือการสร้างระบบการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนเพื่อรองรับวิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระเบียงมนุษยธรรมในปัจจุบัน

ระเบียงมนุษยธรรม (Humanitarian Corridors) เป็นกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในช่วงวิกฤตการณ์ต่างๆ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง ภัยพิบัติธรรมชาติ หรือการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือที่รวดเร็วและปลอดภัยแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบ ระเบียงมนุษยธรรมได้พัฒนาจากแนวคิดพื้นฐานในอดีตที่เน้นการเจรจาเพื่อเข้าถึงพื้นที่ขัดแย้ง สู่การใช้เทคโนโลยีและความร่วมมือข้ามภาคส่วนในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงความซับซ้อนของวิกฤตการณ์ในยุคสมัยใหม่ ซึ่งประกอบด้วยผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การแพร่ระบาดของโรค และความขัดแย้งที่มีหลายมิติ ส่วนนี้มุ่งเน้นการสำรวจวิวัฒนาการของระเบียงมนุษยธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยนำเสนอตัวอย่างกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว วิเคราะห์ความท้าทายร่วมสมัย และบทบาทของเทคโนโลยีในการยกระดับประสิทธิภาพของกลไกนี้ ทั้งในบริบทของประเทศไทยและต่างประเทศ

วิวัฒนาการของระเบียงมนุษยธรรม

ระเบียงมนุษยธรรมมีรากฐานมาจากความพยายามในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมุ่งเน้นการส่งความช่วยเหลือด้านอาหารและยาไปยังพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ตัวอย่างที่สำคัญคือการจัดตั้งทางเดินเพื่อส่งความช่วยเหลือในช่วงวิกฤตการณ์เบอร์ลิน (ค.ศ. 1948-1949) ในยุคสงครามเย็นซึ่งอาศัยการเจรจาระดับนานาชาติเพื่อให้ฝ่ายขัดแย้งยอมรับเงื่อนไขที่กำหนดลักษณะของระเบียงมนุษยธรรมในช่วงนี้ คือการประสานงานที่มีข้อจำกัด เนื่องจากขาดโครงสร้างการทำงานร่วมกันและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การจัดตั้งระเบียงมนุษยธรรมในช่วงนี้ส่วนใหญ่พึ่งพิงการเจรจากับฝ่ายขัดแย้ง ซึ่งมักมีความไม่แน่นอนและเสี่ยงต่อการถูกโจมตี ในช่วงทศวรรษ 1990 ระเบียงมนุษยธรรมได้รับการพัฒนาให้มีโครงสร้างที่เป็นระบบมากขึ้น (Pieterse, J. N., 1997) ตัวอย่างที่เด่นชัดคือสงครามบอสเนีย (ค.ศ. 1992-1995) ซึ่งสหประชาชาติ (UN) และองค์กรกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ร่วมกันจัดตั้งระเบียงมนุษยธรรมเพื่อส่งความช่วยเหลือไปยังเมืองซาราเยโวที่ถูกปิดล้อม การดำเนินงานในช่วงนี้เผชิญกับข้อจำกัดด้านการประสานงานและความปลอดภัย แต่เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนากลไกที่มีระบบมากขึ้น

ในปัจจุบันระเบียงมนุษยธรรมได้พัฒนาสู่กลไกที่ซับซ้อนและครอบคลุมมากขึ้น โดยมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และระบบการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ช่วยในการวางแผนเส้นทางที่ปลอดภัยและการทำแผนที่พื้นที่ประสบภัย (Humanitarian Data Exchange (HDX) 2016) นอกจากนี้ (UNHCR, 2022) การรวมกลุ่มของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น รัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ และภาคประชาสังคม ได้เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือวิกฤตการณ์ยูเครน (ค.ศ. 2022) ซึ่งมีการจัดตั้งระเบียงมนุษยธรรมเพื่ออพยพพลเรือนจากเมืองมาริอูโปล โดยอาศัยความร่วมมือระหว่าง สหประชาชาติและรัฐบาลท้องถิ่น (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554) ในประเทศไทย ตัวอย่างการใช้ระเบียงมนุษยธรรมปรากฏในกรณีภัยพิบัติน้ำท่วมปี พ.ศ. 2554 ซึ่งมีการจัดตั้งเส้นทางเพื่อส่งสิ่งของช่วยเหลือไปยังพื้นที่ที่เข้าถึงได้ยาก

ตัวอย่างกรณีศึกษา

จากการพัฒนาของระเบียงมนุษยธรรมที่กล่าวมาข้างต้น การนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้ให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จและกรณีที่ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสะท้อนปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน

กรณีที่ประสบความสำเร็จ

วิกฤตการณ์รัสเซีย–ยูเครน (ค.ศ. 2022)

การจัดตั้งระเบียงมนุษยธรรมในเมืองมาริอูโปลและเคอร์ซอนเพื่ออพยพพลเรือนและส่งความช่วยเหลือประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง (United Nations, 2022) ปัจจัยสำคัญประกอบด้วยการเจรจาระดับนานาชาติที่นำโดย สหประชาชาติ (UN) และองค์กรกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) รวมถึงการสนับสนุนจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะโปแลนด์ที่เปิดรับผู้อพยพจำนวนมาก

สึนามิในอินโดนีเซีย (ค.ศ. 2004)

การจัดตั้งระเบียงทางทะเลและทางอากาศเพื่อส่งความช่วยเหลืออย่างรวดเร็วหลังเกิดสึนามิ (คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP), 2023) ความสำเร็จมาจากการประสานงานระหว่างรัฐบาลอินโดนีเซียและองค์กรระหว่างประเทศ โดยเฉพาะองค์การอาหารโลก (World Food Program me) ที่สามารถส่งความช่วยเหลือถึงพื้นที่ห่างไกลได้ภายในสัปดาห์แรก

กรณีการจัดการน้ำท่วมในประเทศไทย (พ.ศ. 2554)

การจัดการน้ำท่วมครั้งใหญ่ในประเทศไทย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554) มีการใช้เรือและเฮลิคอปเตอร์เพื่อส่งสิ่งของช่วยเหลือไปยังพื้นที่น้ำท่วมขัง ความสำเร็จมาจากการประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคเอกชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของอาสาสมัคร

กรณีที่ไม่ประสบความสำเร็จ

ซีเรียและโรฮิงจา ความล้มเหลวของระเบียงมนุษยธรรมในกรณีซีเรียและวิกฤตการณ์โรฮิงจา ไม่ได้เกิดจากความขาดแคลนทรัพยากรหรือเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่มีรากฐานมาจาก "การเมืองเรื่องความช่วยเหลือ" (Politicization of Aid) หากวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีสัจนิยม (Realism) ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐอธิปไตยมักมองว่าการเปิดระเบียงมนุษยธรรมเป็นการแทรกแซงกิจการภายในและบั่นทอนความมั่นคงของรัฐ (National Security) ในกรณีซีเรีย (Meininghaus, E., & Kühn, M. (2018) รัฐบาลมองว่าสิ่งของบรรเทาทุกข์อาจตกไปถึงมือกลุ่มกบฏ จึงใช้อำนาจอธิปไตยในการปิดกั้นเส้นทาง หรือในกรณีโรฮิงจา การปฏิเสธสถานะพลเมืองทำให้การเปิดระเบียงมนุษยธรรมถูกตีความว่าเป็นภัยคุกคามทางเชื้อชาติและความมั่นคง ดังนั้นอุปสรรคสำคัญที่สุดของระเบียงมนุษยธรรมจึงไม่ใช่เรื่องของ "โลจิสติกส์" แต่เป็นเรื่องของ "เจตจำนงทางการเมือง" (Political Will) และการปะทะกันระหว่างหลักมนุษยธรรมกับหลักอำนาจอธิปไตย

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกรณีที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ พบว่าปัจจัยสำคัญที่สุดคือความร่วมมือทางการเมืองและเจตจำนงของรัฐที่เกี่ยวข้อง กรณีที่ประสบความสำเร็จมักมีลักษณะร่วมกันได้แก่การยอมรับหลักการมนุษยธรรม การมีกลไกการเจรจาที่มีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนจากชุมชนระหว่างประเทศ ในขณะที่กรณีที่ล้มเหลวมักประสบปัญหาจากการขาดความไว้วางใจระหว่างฝ่ายต่าง ๆ การตีความระเบียงมนุษยธรรมเป็นเครื่องมือทางการเมือง และการละเมิดหลักอำนาจอธิปไตย

ความท้าทายใหม่ ๆ

ระเบียงมนุษยธรรมในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความท้าทายหลายประการที่มีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าในอดีต โดยความท้าทายเหล่านี้สามารถแบ่งออกเป็นหลายมิติ ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความรุนแรงและความถี่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น พายุไต้ฝุ่นไหหยานในฟิลิปปินส์ (ค.ศ. 2013) และน้ำท่วมครั้งใหญ่ในประเทศไทย (พ.ศ. 2564) ส่งผลให้เกิดการพลัดถิ่นจำนวนมากและความยากลำบากในการเข้าถึงพื้นที่ประสบภัย ภัยพิบัติที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น เช่น พายุไต้ฝุ่นในฟิลิปปินส์ (ค.ศ. 2013) และน้ำท่วมในประเทศไทย (พ.ศ. 2564) ส่งผลให้เกิดการพลัดถิ่นจำนวนมากและความยากลำบากในการเข้าถึงพื้นที่ (IPCC, 2022) การระบาดของโควิด-19 ได้สร้างบรรทัดฐานใหม่ในการดำเนินงานด้านมนุษยธรรม โดยจำกัดการเคลื่อนย้ายของเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือและเพิ่มความเสี่ยงด้านสุขภาพทั้งต่อผู้ให้ความช่วยเหลือและผู้รับความช่วยเหลือ การกักกันและการจำกัดการเดินทางระหว่างประเทศทำให้การ

ส่งความช่วยเหลือมีความล่าช้า นอกจากนี้ ความกังวลเรื่องการติดเชื้อยังส่งผลต่อความเต็มใจของชุมชนท้องถิ่นในการให้ความร่วมมือ แม้ว่าความต้องการด้านมนุษยธรรมจะเพิ่มขึ้น แต่แหล่งทุนสนับสนุนกลับมีข้อจำกัด ความเหนื่อยล้าของผู้บริจาค (Donor Fatigue) และการแข่งขันระหว่างวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทำให้การจัดหาทรัพยากรสำหรับระเบียงมนุษยธรรมเป็นเรื่องยากขึ้น

จากข้อความข้างต้น ระเบียงมนุษยธรรมได้พัฒนาจากกลไกที่พึ่งพาการเจรจาในอดีต สู่ระบบที่ซับซ้อนและบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) บล็อกเชน และปัญญาประดิษฐ์ เพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีศึกษาจากยูเครน อินโดนีเซีย และประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของระเบียงมนุษยธรรมขึ้นอยู่กับการประสานงานที่ดี ความร่วมมือทางการเมือง และการเคารพหลักการมนุษยธรรม ในทางกลับกัน กรณีของซีเรียและโรฮิงจาเผยให้เห็นว่าการขาดเจตจำนงทางการเมืองและการปะทะกันระหว่างหลักมนุษยธรรมกับหลักอำนาจอธิปไตยเป็นอุปสรรคสำคัญ ความท้าทายในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ และความขัดแย้งที่มีหลายมิติ ล้วนต้องการการปรับตัวและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการดำเนินงาน อนาคตของระเบียงมนุษยธรรมควรมุ่งเน้นความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน และความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักมนุษยธรรม

3. เทคโนโลยีเพื่อการจัดการระเบียงมนุษยธรรม

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมมีความซับซ้อนและขอบเขตที่กว้างขึ้น ระเบียงมนุษยธรรม (Humanitarian Corridors) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดส่งความช่วยเหลือและปกป้องพลเรือนในพื้นที่ประสบภัยพิบัติและวิกฤตการณ์ การผนวกเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับกระบวนการเหล่านี้ ไม่เพียงแต่เพิ่มประสิทธิภาพและความปลอดภัย แต่ยังส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของชุมชน

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในระเบียงมนุษยธรรม

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) การปฏิวัติกระบวนการวางแผนระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ได้เปลี่ยนแปลงการจัดทำแผนที่พื้นที่ประสบภัยและการระบุตำแหน่งผู้ต้องการความช่วยเหลืออย่างมีนัยสำคัญ เทคโนโลยีนี้ช่วยให้หน่วยงานสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ได้อย่างแม่นยำ ตั้งแต่ระดับความเสียหายจากภัยพิบัติไปจนถึงความหนาแน่นของประชากร เพื่อจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ตัวอย่างที่โดดเด่น คือ การใช้งาน ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ในวิกฤตแผ่นดินไหวเฮติ (ค.ศ. 2010) โดยศูนย์ดาวเทียมแห่งสหประชาชาติ (UNOSAT) ที่ได้สร้างแผนที่ความเสียหายและระบุพื้นที่ที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน (UNOSAT, 2010) ในบริบทไทย ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการสถานการณ์อุทกภัยปี พ.ศ. 2554 เพื่อกำหนดเส้นทางการส่งสิ่งของช่วยเหลือในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก เช่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและปทุมธานี (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) การวิเคราะห์และการคาดการณ์ ปัญญาประดิษฐ์(AI)ได้ปฏิวัติกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อคาดการณ์ความต้องการด้านมนุษยธรรม (Swasdee, A., Anshari, M., & Hamdan, M. 2020) การใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ของเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพอากาศช่วยในการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่น ในซูดานใต้ ได้มีการใช้ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อคาดการณ์ความต้องการอาหารและยาในพื้นที่ความขัดแย้ง)

สื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสารและการระดมทุน สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารกับผู้ประสบภัย (OCHA, 2022) การระดมทุน และการเผยแพร่ข้อมูลความช่วยเหลือ ในวิกฤตยูเครน (ค.ศ. 2022) แพลตฟอร์ม X ถูกใช้เพื่อระดมทุนและประสานงานการส่งความช่วยเหลือ โดยองค์กรเช่น สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนออนไลน์ทั่วโลก ในประเทศไทย (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจ, 2567) สื่อสังคมออนไลน์ถูกใช้ในการระดมความช่วยเหลือในช่วงอุทกภัยปี โดยกลุ่มอาสาสมัครได้ใช้แพลตฟอร์มเพื่อระบุพื้นที่ที่ต้องการความช่วยเหลือ

นวัตกรรมเทคโนโลยีที่โดดเด่น

อากาศยานไร้คนขับ (Drone) มีการใช้งานโดรนในภารกิจช่วยเหลือต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น การส่งยาและอาหารหลังเหตุระเบิดที่กรุงเบรุต (Beirut) ประเทศเลบานอน การสนับสนุนการส่งมอบความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมโดยโครงการอาหารโลกแห่งสหประชาชาติ และการขนส่งเวชภัณฑ์ ตัวอย่าง โลหิต วัคซีน และอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) ในช่วงการแพร่ระบาดของ โควิด-19 ในประเทศต่าง ๆ เช่น รวันดา กานา และอินเดีย รวมถึงการส่งมอบอาหารและยาในพื้นที่ประสบภัยน้ำท่วม เทคโนโลยีนี้ถูกใช้อย่างกว้างขวาง

แอปพลิเคชันสำหรับผู้ประสบภัย การลงทะเบียนและการจัดการการพัฒนาแอปพลิเคชันเฉพาะทางช่วยลดความซับซ้อนในการบริหารจัดการ ในจอร์แดนสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ได้ใช้แอปพลิเคชันเพื่อลงทะเบียนผู้ลี้ภัยและจัดการการแจกจ่ายความช่วยเหลือ โดยใช้เทคโนโลยีชีวมิติเช่น การสแกนม่านตา

ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน หัวใจสำคัญของความสำเร็จ

บทบาทของรัฐบาล การกำหนดกรอบและการสนับสนุนรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและจัดสรรทรัพยากร ในวิกฤตน้ำท่วมปี พ.ศ. 2554 รัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายเพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งสิ่งของบรรเทาทุกข์ โดยยกเว้นค่าผ่านทางและจัดตั้งศูนย์ประสานงานในระดับสากล รัฐบาลโปแลนด์ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งค่ายผู้ลี้ภัยและการขนส่งสิ่งของช่วยเหลือข้ามพรมแดนในวิกฤตยูเครน

องค์กรระหว่างประเทศ การประสานงานและความเชี่ยวชาญ สหประชาชาติและองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน ในซีเรีย (ICRC, 2018) สหประชาชาติได้เจรจากับฝ่ายขัดแย้งเพื่อจัดตั้งระเบียงมนุษยธรรมในเมืองอัลเลปโปแม้จะเผชิญความท้าทายจากสถานการณ์ความรุนแรง คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ได้สนับสนุนโรงพยาบาลสนามและจัดหาน้ำสะอาดในพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมในเยเมน

ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม (UN News, 2022) การสนับสนุนและการดำเนินงาน ภาคเอกชนได้แสดงบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากรและนวัตกรรม ในวิกฤตยูเครน บริษัทเทคโนโลยีเช่น กลูเกิล และไมโครซอฟท์ ได้บริจาคเงินและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือผู้ลี้ภัย

องค์กรภาคประชาสังคมทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนหลักในการให้ความช่วยเหลือโดยตรง ในวิกฤตโรฮิงจา มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก ได้จัดตั้งศูนย์พักพิงและให้การสนับสนุนด้านการศึกษาและสุขภาพในค่ายผู้ลี้ภัยในบังกลาเทศ

จากการวิเคราะห์บทบาทของแต่ละภาคส่วน พบว่ารัฐบาลมักเน้นการจัดการเชิงมหภาคและกฎระเบียบ ในขณะที่ภาคเอกชนมีความคล่องตัวในการนำเสนอนวัตกรรมทางเทคโนโลยี และภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งในการเข้าถึงชุมชนท้องถิ่น การผสานจุดแข็งเหล่านี้ผ่านแพลตฟอร์มทางเทคโนโลยีร่วมกัน จะช่วยปิดช่องว่างในการดำเนินงานและเพิ่มประสิทธิภาพของระเบียงมนุษยธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อจำกัดและความท้าทาย

แม้เทคโนโลยีจะมีศักยภาพสูง แต่การนำมาประยุกต์ใช้ยังเผชิญกับอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ 1) ต้นทุนการลงทุนที่สูง 2) ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานพื้นฐาน (Infrastructure) ในพื้นที่ภัยพิบัติ 3) ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ และ 4) ปัญหาความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Data Credibility) และความเสี่ยงจากข่าวปลอม (Fake News) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการระดมทุนและการให้ความช่วยเหลือ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงการจัดการระเบียงมนุษยธรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ช่วยในการวางแผนและการทำแผนที่ บล็อกเชนเสริมสร้างความโปร่งใสของปัญญาประดิษฐ์ (AI) สนับสนุนการวิเคราะห์และบริหารจัดการทรัพยากร และสื่อสังคมออนไลน์อำนวยความสะดวกในการสื่อสารและการระดมทุน ความสำเร็จของระเบียงมนุษยธรรมขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างรัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมการพัฒนาต่อไปในอนาคตจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมบุคลากร การลดต้นทุน และการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีในทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ที่มีความซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4. การเคารพสิทธิมนุษยชนและหลักการของมนุษยธรรม

ระเบียงมนุษยธรรม (Humanitarian Corridors) เป็นช่องทางส่งความช่วยเหลือที่ต้องดำเนินการภายใต้หลักการมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ความช่วยเหลือเป็นธรรม ปราศจากอคติ และตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริง หลักการพื้นฐาน เช่น ความเป็นกลาง ความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และความเป็นอิสระ เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นจากทุกฝ่ายในสถานการณ์ความขัดแย้ง อีกทั้งการคุ้มครองผู้พลัดถิ่น และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ประสบภัยในกระบวนการต่าง ๆ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานมีทั้งประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระยะยาว

หลักการพื้นฐานของมนุษยธรรม

หลักการของมนุษยธรรมทำหน้าที่เป็นเข็มทิศในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของระเบียงมนุษยธรรม เพื่อสร้างความมั่นใจว่าการให้ความช่วยเหลือจะเป็นไปในทางที่ยุติธรรมและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มเติม

หลักความเป็นกลางหมายถึง การงดเว้นจากการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง การทหาร อุดมการณ์ หรือศาสนา วัตถุประสงค์เพื่อรักษาความไว้วางใจจากทุกฝ่ายและเพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้ประสบภัยได้ทุกกลุ่ม ตัวอย่างเชิงประจักษ์คือการดำเนินงานของคณะกรรมการกาชาดสากล (International Committee of the Red Cross: ICRC) ในความขัดแย้งประเทศเยเมน (ICRC, 2021) ซึ่งคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ได้ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์แก่ทั้งฝ่ายกองกำลังรัฐบาลและกลุ่มกบฏโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ การกระทำดังกล่าวช่วยให้องค์กรสามารถปฏิบัติภารกิจในพื้นที่เสี่ยงภัยได้อย่างต่อเนื่องและปลอดภัย

หลักความเป็นอิสระอ้างถึงความเป็นเอกเทศของการดำเนินงานด้านมนุษยธรรม ซึ่งต้องปราศจากอิทธิพลชักจูงจากรัฐบาล คู่ขัดแย้ง หรือผลประโยชน์ทางการค้า เพื่อให้การตัดสินใจตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้ประสบภัยอย่างแท้จริง กรณีศึกษาที่ชัดเจนคือบทบาทของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ในวิกฤตการณ์ซีเรีย ซึ่งปฏิเสธการรับเงินทุนที่มีเงื่อนไขผูกมัดจากคู่ขัดแย้ง เพื่อรักษาอำนาจในการตัดสินใจเชิงปฏิบัติการ (ICRC, 2016) นอกจากนี้ในวิกฤตการณ์ยูเครน (2022) ทั้ง คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) และสหประชาชาติ (UN) ได้ยึดหลักการนี้ในการเจรจาจัดตั้งระเบียงมนุษยธรรมในเมืองมาริอูโปล (Mariupol) เพื่อรับประกันว่าการอพยพพลเรือนและการส่งมอบปัจจัยสี่จะไม่ถูกแทรกแซงหรือใช้เป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมือง

การคุ้มครองผู้พลัดถิ่น

มิติของการคุ้มครอง (Protection) ถือเป็นภารกิจเร่งด่วนควบคู่ไปกับการช่วยเหลือทางวัตถุ เนื่องจากผู้พลัดถิ่นและผู้ลี้ภัยมักเผชิญความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ความรุนแรง และการถูกเลือกปฏิบัติ การคุ้มครองจึงครอบคลุมทั้งความปลอดภัยทางกายภาพและความมั่นคงทางสถานะบุคคล

ความปลอดภัยทางกายภาพและพื้นที่ปลอดภัย แนวทางปฏิบัติที่สำคัญคือการจัดตั้ง "พื้นที่ปลอดภัย" (Safe Zones) ซึ่งต้องเป็นเขตปลอดทหารและปลอดความรุนแรง เพื่อให้ผู้พลัดถิ่นเข้าถึงความช่วยเหลือได้ ตัวอย่างเช่น การดำเนินงานของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR, 2019) ในประเทศจอร์แดน ณ ค่ายผู้ลี้ภัยซาตารี (Zaatari) และอัซรัก (Azraq) ซึ่งมีการจัดระบบรักษาความปลอดภัยควบคู่กับการจัดสรรปัจจัยพื้นฐาน เช่น ที่พัก อาหาร และสาธารณสุข เพื่อคุ้มครองผู้ลี้ภัยชาวซีเรียจากการถูกคุกคาม

การคุ้มครองทางกฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐาน นอกจากการคุ้มครองทางกายภาพ การช่วยเหลือด้านกฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อาทิ การจดทะเบียนเกิด การพิสูจน์สัญชาติ และการขอสถานะผู้ลี้ภัย ในประเทศไทย สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคม เช่น สหทัยมูลนิธิ ได้ดำเนินโครงการช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ผู้ลี้ภัยในพื้นที่พักพิงชั่วคราวจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อ

ปกป้องสิทธิของผู้ลี้ภัยจากเมียนมา และลดความเสี่ยงจากการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์หรือการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ (UNHCR Thailand, 2020)

การมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลกระทบ

การเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการมองผู้ประสบภัยเป็นเพียง "ผู้รับความช่วยเหลือ" มาเป็น "หุ้นส่วนในการดำเนินงาน" (Active Partners) เป็นกุญแจสำคัญสู่ความยั่งยืน การมีส่วนร่วมช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและความต้องการที่แท้จริง อีกทั้งยังช่วยฟื้นฟูศักดิ์ศรีและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน (Sense of Ownership)

กลไกการรับฟังความคิดเห็นและการตัดสินใจ แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การจัดเวทีประชาคมและการสร้างกลไกรับเรื่องร้องเรียน สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ในค่ายผู้ลี้ภัยในประเทศยูกันดาได้ริเริ่มจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน (Community Committees) ที่ประกอบด้วยตัวแทนผู้ลี้ภัย เพื่อทำหน้าที่ตัดสินใจร่วมเกี่ยวกับการบริหารจัดการค่ายและการแจกจ่ายสิ่งของบรรเทาทุกข์ (UNHCR, 2019) กระบวนการนี้ช่วยลดความขัดแย้งภายในและเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน

กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมในบริบทภัยพิบัติ ในบริบทของประเทศไทย มูลนิธิช่วยเหลือเด็กและสตรีได้ประยุกต์ใช้หลักการนี้ในช่วงอุทกภัยปี พ.ศ. 2564 โดยจัดการประชุมระดมความเห็นจากผู้ประสบภัยในจังหวัดนครราชสีมา ข้อมูลที่ได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนความช่วยเหลือจากการแจกถุงยังชีพทั่วไป เป็นการจัดหาน้ำสะอาดและวัสดุซ่อมแซมที่พักชั่วคราวซึ่งตรงกับความต้องการเร่งด่วน อย่างไรก็ตามความท้าทายยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านความรู้และโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ซึ่งอาจกีดกันกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก สตรี และผู้พิการ ออกจากกระบวนการตัดสินใจหากไม่มีการจัดการที่เหมาะสม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่ามีความแตกต่างในรูปแบบการดำเนินงานระหว่างองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรท้องถิ่น องค์กรระหว่างประเทศ เช่น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) หรือสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) มักเน้น "หลักการความเป็นกลางและความเป็นอิสระ" อย่างเคร่งครัดเพื่อความปลอดภัยในพื้นที่ขัดแย้งระดับสูง ในขณะที่องค์กรท้องถิ่นมักมีจุดแข็งในด้าน "การมีส่วนร่วมของชุมชน" เนื่องจากมีความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งกว่า อย่างไรก็ดี ทั้งสองระดับต่างเผชิญความท้าทายร่วมกันคือการรักษาความสมดุลระหว่างการเข้าถึงพื้นที่อย่างรวดเร็ว (Access) กับการรักษามาตรฐานการคุ้มครอง (Protection Standards)

5. ความยั่งยืนของระเบียงมนุษยธรรม

ความยั่งยืน" ของระเบียงมนุษยธรรมเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง เนื่องจากโดยธรรมชาติแล้ว ระเบียงมนุษยธรรมคือมาตรการฉุกเฉินชั่วคราว (Temporary Measure) การทำให้ระเบียงคงอยู่ถาวรอาจสะท้อนถึงความล้มเหลวในการยุติความขัดแย้ง ดังนั้นความยั่งยืนในบริบทนี้จึงไม่ได้หมายถึงการรักษาสถานะของระเบียงไว้ตลอดไป แต่หมายถึงการนำแนวคิด "ความเชื่อมโยงระหว่างมนุษยธรรมและการพัฒนา" (Humanitarian-Development Nexus) มาปรับใช้ กล่าวคือการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี และระบบข้อมูล (Data Systems) ในช่วงวิกฤตผ่านกลไกระเบียงมนุษยธรรม จะต้องถูกออกแบบให้สามารถ "ส่ง

ต่อ" ไปสู่ระยะการฟื้นฟู (Recovery Phase) ได้ ตัวอย่างเช่น ระบบฐานข้อมูลประชากรที่จัดทำขึ้นเพื่อแจกจ่ายอาหารผ่านระเบียงมนุษยธรรม สามารถพัฒนาต่อเป็นระบบสวัสดิการสังคมของรัฐในระยะยาว หรือเส้นทางโลจิสติกส์ฉุกเฉินที่ถูกสร้างขึ้น สามารถกลายเป็นเส้นทางคมนาคมชุมชนเมื่อวิกฤตผ่านพ้นไป ความยั่งยืนจึงอยู่ที่ความสามารถในการเปลี่ยนผ่าน (Transition) จากการสงเคราะห์ฉุกเฉินสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชนในระยะยาว

กรอบแนวคิดการพัฒนาความยั่งยืน

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Community Resilience Building) การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของระเบียงมนุษยธรรมที่ยั่งยืน โดยเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ ระบบจัดหาน้ำสะอาด เครือข่ายการคมนาคมขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่อยู่อาศัย พร้อมทั้งการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน ประสบการณ์จากยูกันดาแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของแนวทางนี้ เมื่อข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR, 2019 ได้ดำเนินการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบประปาและสถานศึกษาในค่ายผู้ลี้ภัย ควบคู่กับการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนในการบำรุงรักษา เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างอิสระในระยะยาว

การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ (Vocational Skills Development) การสร้างความสามารถในการประกอบอาชีพเป็นกลไกสำคัญในการช่วยให้ผู้ประสบภัยสามารถสร้างรายได้และฟื้นฟูชีวิตหลังจากภาวะวิกฤต โครงการของโครงการอาหารโลกแห่งสหประชาชาติ (WFP) ในยูกันดาเป็นตัวอย่างที่ดีของการพัฒนาศักยภาพผู้ลี้ภัยในด้านเทคโนโลยีการเกษตรและการดำเนินธุรกิจขนาดเล็ก เพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ในบริบทของประเทศไทย โครงการพัฒนาทักษะอาชีพในค่ายผู้ลี้ภัยจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งครอบคลุมการตัดเย็บเครื่องแต่งกายและการประกอบอาชีพทางการเกษตร ส่งผลให้ผู้ลี้ภัยจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์มีแหล่งรายได้และสามารถลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกได้

การส่งเสริมบทบาทของเพศหญิง (Women's Empowerment) การสนับสนุนให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและดำรงตำแหน่งผู้นำในชุมชนเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางเพศและเพิ่มประสิทธิผลของการฟื้นฟู ในยูกันดา (UNHCR, 2022) ได้ก่อตั้งเครือข่ายผู้นำหญิงในค่ายผู้ลี้ภัย เพื่อให้มีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์การแจกจ่ายความช่วยเหลือและการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (UNHCR, 2019) ในสถานการณ์วิกฤตยูเครน (พ.ศ. 2565) โครงการพัฒนาชุมชนในค่ายผู้ลี้ภัยในสาธารณรัฐโปแลนด์ได้เน้นการพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการเกษตรกรรม เพื่อสนับสนุนการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของผู้ลี้ภัย

ระบบการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

ความสำคัญและวิธีการประเมินผล

การประเมินผลเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้องค์กรสามารถวัดประสิทธิผลของระเบียงมนุษยธรรมและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การประเมินผลช่วยระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของการดำเนินงาน รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบต่อชุมชน เพื่อให้สามารถปรับปรุงกลยุทธ์และส่งเสริมความยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิผล การใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณและคุณภาพเป็นแนวทางสำคัญ โดย

กำหนดตัวชี้วัดต่างๆ ได้แก่ จำนวนผู้ได้รับความช่วยเหลือ อัตราการเข้าถึงบริการพื้นฐาน และระดับความพึงพอใจของชุมชน ควบคู่กับการประเมินผลกระทบระยะยาว ได้แก่ การลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกและการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชน

กรณีศึกษาการประเมินผลและการใช้เทคโนโลยี

ประสบการณ์จากสาธารณรัฐซูดานใต้ แสดงให้เห็นถึงการนำตัวชี้วัดมาใช้ในการประเมินผล เมื่อโครงการช่วยเหลือของกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF, 2021) ได้ใช้ตัวชี้วัด ได้แก่ อัตราการเข้าถึงน้ำสะอาดและการลดภาวะการขาดสารอาหาร เพื่อประเมินผลกระทบของระเบียงมนุษยธรรม

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินผล ประสบการณ์จากสาธารณรัฐอาหรับซีเรีย สำนักงานประสานงานกิจการมนุษยธรรมแห่งสหประชาชาติ (OCHA) ได้ใช้ระบบ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อประเมินการเข้าถึงพื้นที่ขัดแย้งและปรับปรุงเส้นทางระเบียงมนุษยธรรม (OCHA, 2020)

จากข้อความข้างต้น ความยั่งยืนของระเบียงมนุษยธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร่งผลกระทบระยะยาวต่อชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤต การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาศักยภาพด้านทักษะอาชีพ และการส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงเป็นแนวทางหลักที่ได้รับการพิสูจน์ถึงประสิทธิผล ดังที่ปรากฏในกรณีศึกษาจากยูกันดาและประเทศไทย สำหรับประเทศไทย ความยั่งยืนของระเบียงมนุษยธรรมสามารถนำมาปรับใช้ได้ผ่านการพัฒนาระบบฐานข้อมูลประชากรผู้ลี้ภัยที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถเปลี่ยนผ่านจากการสงเคราะห์ฉุกเฉินสู่ระบบสวัสดิการสังคมในระยะยาว ประกอบด้วยการขยายโครงการพัฒนาทักษะอาชีพในค่ายผู้ลี้ภัยจังหวัดแม่ฮ่องสน ซึ่งได้พิสูจน์แล้วว่าสามารถลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกได้จริง อย่างไรก็ตาม อุปสรรคหลักที่สำคัญในการนำมาปรับใช้กับสังคมไทย ได้แก่ ข้อกฎหนึยงด้านกฎหมายเกี่ยวกับสถานะผู้ลี้ภัย ความต่อเนื่องของนโยบายรัฐบาล และความต้องการสร้างความเข้าใจในสังคมไทยเกี่ยวกับบทบาทของไทยในการรับผิดชอบต่อวิกฤตมนุษยธรรมระดับนานาชาติ

สรุป

ระเบียงมนุษยธรรมเป็นกลไกสำคัญในการจัดการวิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรม โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการใช้การเจรจาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามบอสเนีย สู่การใช้เทคโนโลยีและความร่วมมือในวิกฤตยูเครนและน้ำท่วมในประเทศไทย กรณีศึกษาจากยูเครนและสึนามิอินโดนีเซียแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จเมื่อมีการประสานงานที่ดี ขณะที่กรณีซีเรียและโรฮิงจาเผยถึงความท้าทายจากความขัดแย้งทางการเมืองและโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ ความท้าทายใหม่ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการแพร่ระบาดของโรค เรียกร้องกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS), บล็อกเชน, และ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการวางแผนและบริหารจัดการ ดังตัวอย่างในรวันดาและประเทศไทยความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เป็นหัวใจสำคัญ รัฐบาล เช่น ในโปแลนด์และประเทศไทย สนับสนุนด้วยนโยบายและงบประมาณ องค์กรระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ (UN) และ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ประสานงานและให้ความช่วยเหลือใน

พื้นที่ขัดแย้ง ส่วนภาคเอกชนและประชาสังคม เช่น ในวิกฤตยูเครนและโรฮิงจา เสริมด้วยทรัพยากรและการช่วยเหลือโดยตรง การเคารพหลักการมนุษยธรรม เช่น ความเป็นกลางและความเป็นอิสระ รวมถึงการคุ้มครองผู้พลัดถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังตัวอย่างในจอร์แดนและยูกันดา ช่วยสร้างความไว้วางใจและความยั่งยืน การสร้างความยั่งยืนผ่านการพัฒนาทักษะและโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการประเมินผลด้วย ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ดังในซูดานใต้และประเทศไทย ช่วยให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว การพัฒนาระเบียงมนุษยธรรมในอนาคตควรเน้นการใช้เทคโนโลยี การฝึกอบรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อตอบสนองต่อวิกฤตที่ซับซ้อนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2554). *รายงานสถานการณ์อุทกภัย พ.ศ. 2554. กระทรวงมหาดไทย.* สืบค้น จาก https://tiwrmdev.hii.or.th/current/2011/damage.html

คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP). (2023). *ESCAP MULTI-DONOR TRUST FUND FOR TSUNAMI, DISASTER AND CLIMATE PREPAREDNESS*. สืบค้น จาก https://www.unescap.org/kp/2024/escap-multi-donor-trust-fund-tsunami-disaster-and-climate-preparedness-2023-annual-report

ทศพล อัครพงษ์ไพบูลย์, เพ็ญศรี ฉิรินัง, อรุณ รักธรรม, และ สมพร เฟื่องจันทร์. (2563). การบูรณาการการจัดการภัยพิบัติในยุค 4.0. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 8(3), 14–23.

พระสมพร นามอินทร์. (2567). ระเบียงมนุษยธรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดตั้งเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ประสบภัย. *วารสารปราชญ์ประชาคม*, 2(2), 1–10.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2567*). ดีป้า เผย HelpT เร่งช่วยผู้ประสบภัยผ่านพ้นวิกฤตน้ำท่วม เปิดระบบ 1 เดือน ประสานให้ความช่วยเหลือแล้วกว่า 300 กรณี. depa Thailand*. สืบค้น จาก https://www.depa.or.th/th/article-view/20241011_02

Barnett, M. N. (2013). Humanitarian governance. *Annual Review of Political Science,* 16(1), 379–398.

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2022). *Climate change 2022: Impacts, adaptation, and vulnerability.* retrieved from https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/

International Committee of the Red Cross (ICRC). (2016). *Annual Report 2016.* retrieved from https://www.icrc.org/sites/default/files/external/files/annual-report-2016/regions/asia-and-pacific.pdf

International Committee of the Red Cross (ICRC). (2018). *Yemen: If we talk about peace, we must first talk about war*. retrieved from https://www.icrc.org/en/document/yemen-we-talk-about-peace-we-must-first-talk-about-war

International Committee of the Red Cross (ICRC). (2021). *Health Situation in Yemen*. retrieved from https://www.icrc.org/en/document/health-situation-yemen

Meininghaus, E., & Kühn, M. (2018). *Syria: Humanitarian Access Dilemmas. Berlin/Bonn, 4.*

Pieterse, J. N. (1997). Sociology of humanitarian intervention: Bosnia, Rwanda and Somalia compared. International Political Science Review, 18(1), 71–93.

Swasdee, A., Anshari, M., & Hamdan, M. (2020). *Artificial Intelligence as Decision Aid in Humanitarian Response. In 2020 International Conference on Decision Aid Sciences and Application* (DASA) (pp. 773-777). IEEE.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2019). *The refugee response in Uganda: Progress report as of December 2019*. retrieved from https://data.unhcr.org/en/documents/details/73867

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2022). *Ukraine crisis response*. retrieved from https://www.unhcr.org/emergencies/ukraine-emergency

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). (2020). *OCHA Annual Report 2020*. retrieved from https://www.unocha.org/publications/report/world/ocha-annual-report-2020

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). (2022). *Social media in humanitarian response*. retrieved from https://www.ochaopt.org/vacancy/2022-009

United Nations. (2022, April 18). *UN Secretary-General's remarks to the press on the situation in Ukraine.* retrieved from https://www.un.org/sg/en/content/highlight/2022-04-18.html

UNOSAT. (2010). *Haiti earthquake: Geospatial analysis for response.* retrieved from https://unosat.org/products/2039